

Şenlik, Ahmet Şefik (2017). Tiryâkî Hasan Paşa Gazavâtnâmesi ve Bazı Filolojik Notlar. İstanbul: TÜBA Yayınları.

Mehmet YEŞİLKAYA¹

Geliş Tarihi: 19.05.2018 / Düzenleme Tarihi: 11.07.2018 / Kabul Tarihi: 16.07.2018

1. Giriş

Türk edebiyatında 15. yüzyıldan itibaren örnekleri bulunan *Gazavâtnâme* veya diğer adıyla *Gazânâmeler* tarih, dil, edebiyat, coğrafya gibi pek çok alan için kayda değer eserlerdir. Tiryâkî Hasan Paşa *Gazavâtnâmesi* de bunlardan biridir. Namık Kemal, Cavit Baysun, Vahit Çubuk gibi bazı isimler bu eserle ilgilenmişler, üzerinde çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Cavit Baysun ve Namık Kemal'in eserleri birer tarihî roman/öykü niteliğindedir. Tiryâkî Hasan Paşa *Gazavâtnâmesi* üzerinde daha önce yapılan çalışmalarda eserin dili üzerinde ayrıntılı incelemeler yapılmamış, yapılan küçük çaplı incelemelerde ise çeşitli hatalara rastlanmıştır.

Ahmet Şefik ŞENLİK'in *Tiryâkî Hasan Paşa Gazavâtnâmesi ve Bazı Filolojik Notlar* isimli eseri, bu alandaki eksikliği gidermiş ve raflardaki yerini almıştır. TÜBA yayınları arasından çıkan 2017 basım tarihli (2018'de piyasaya çıktı) kitap, Slovakya'nın başkenti Bratislava'da Comenius Üniversitesi kütüphanesindeki yazma eserin incelenmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

2. Eserin Görünüşü

Eser 343 sayfadan ibaret olup; *Önsöz, Giriş, Batılı Kelimeler Üzerine Filolojik Notlar, Filolojik Notlar İçin Dizin, Kaynaklar, Metin ve Tıpkıbasım* bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde *Gazavâtnâme Türü, Hikâyenin Kısa Özeti, Tiryaki Hasan Paşa, Müellif ve Telif Tarihi, Yazma ve Müstensih, Diğer Nüshalar, Çevriyazıda ve Metni Günümüz Türkçesine Aktarmada Yöntem, Dil İmla Üslup* alt başlıkları yer almaktadır. Eserin sonunda 160 civarında kaynakça olup, eserde ayrıca 5 harita bulunmaktadır. Eserdeki resimler, haritalar, gravürler özenle seçilmiştir. Bunlardan bir kısmı Türk arşivlerinde bulunmayan, yurt dışından temin edilmiş malzemelerdir. Eserin kapak resminde seçilen metnin vurgulu (renkli) kısmında "...Hasan Paşa kalkıp Kanije'ye revane oldu..." ifadesi bulunmaktadır. Bu, seçilen metnin rastgele seçilmediğini, üzerinde düşünüldüğünü göstermektedir.

3. İçeriği

Önsöz bölümünde, eserin Slovakya'nın başkenti Bratislava'da Comenius Üniversitesinin kütüphanesindeki bir yazma eserin incelenmesi sonucu ortaya çıktığı belirtilmektedir. Eserde geçen hikâyenin birçok çalışmaya konu olduğu ancak eserin faksimilesinin (tıpkıbasım) ve dönemin dilini yansıtacak bir çevriyazısının bulunmadığı, bu alanda yayınlanan çalışmaların yanlış okunmuş/yorumlanmış kelimeler içerdiği ifade edilmektedir. Esere dâhil edilmesi planlanan "Günümüz Türkçesiyle Söyleyiş" bölümü yayınevinin yayın ilkeleri sebebiyle kitaptan çıkarılmış olup, talep edildiği takdirde, yazar tarafından okuyucuya sanal ortamda gönderilebileceği vurgulanmıştır.

Giriş bölümünde, eserin türü, eserde geçen hikâye, eserin önemi kısaca anlatılmıştır. Tiryaki Hasanpaşa hakkında bilgi verilmiş, eserin elyazması nüshasının müellifi ve telif tarihi, müstensih hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Müstensihnin yaptığı hatalar açıklanmış, yazma eserin dili, üslubu ve imla özellikleri belirtilmiştir. Yazarın, edisyon için neden Bratislava nüshasını seçtiği de kayda değer bir ayrıntı içermektedir.

"Batılı Kelimeler Üzerine Filolojik Notlar" bölümünde "batılı" ifadesinden ne anlaşılması gerektiği söylenmiş, bu kelimeler 8 başlık altında tasnif edilerek açıklanmıştır. Yazmada geçen toplam 90 batılı kelime tespit edilmiştir. Bu kelimelerin fonoloji, morfoloji, semantik, onomasiyoloji, toponimi, onomastik sahaları çerçevesinde bağlamları içerisinde ayrıntılı tahlilleri yapılmış; bu kelimeler üzerine muhtelif çalışmalarda yapılan yanlış açıklama ve yorumlar izah edilmiştir. Bugün ve son iki asırda haritalarda bulunmayan yer isimlerinin de yerleri titiz bir çalışma ile tespit edilmiştir. Ayrıca kelimelerin geçtiği çeşitli kaynaklar taranarak alıntılar yapılmıştır. Alıntılarının çoğunu divan şiirinden örnekler ve Taşlıcalı Yahya'nın şiirleri oluşturmaktadır.

Metin ve Tıpkıbasım bölümünde her sayfada karşılıklı olarak tıpkıbasım ve transkripsiyon karşılığı verilmiştir. Metnin transkripsiyonunda Türkologların benimsediği işaret sistemi kullanılmış, filolojik açıklamalar bölümünde bazı özel durumlarda (Örn: Macarca ve Hırvatça bazı kelimelerde) IPA karşılıkları tercih edilmiştir.

4. Dil ve Üslup

Eserin yazımında tercih edilen dil yazarın günlük konuşma dili olup, akademik seviyededir. Eserde geçen *defaat, edisyon, faksimile, intiba, istimal, menşe, mutena, muhasara, müellif, müstensih, müteşekkil, müteşekkir, müverrih, neşriyat, nezih, sâdir, tafsilat, tekellüf, tesanüt, tevarüs, varak* ve daha nice benzer kelime bugün yeni nesil tarafından bilinmemekte, bilenlerin çoğu tarafından ise tercih edilmemektedir. Yine eserde yüklem olarak *sadır olmak, teşkil etmek, hâsil olmak,*

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-Posta: mehmetyes34@gmail.com

aşikâr olmak, vücuda gelmek ifadeleri kullanılmıştır. Bu ifadelerin tamamının yerine *ortaya çıkmak* kullanılabilirirdi ancak bu, hem söylenecekleri tam ve doğru ifade etmeye yetmeyecek hem de aynı kelimenin peş peşe defalarca kullanılması bir anlatım kusuru olarak görülecekti. Eserdeki anlatım zenginliği ve dile hâkimiyet her sayfada kendini göstermektedir.

5. Sonuç

Tiryâkî Hasan Paşa Gazavâtnâmesi ve Bazı Filolojik Notlar, sıradan bir çevriyazı kitabı değildir. Eserin sadece “Filolojik Notlar” bölümü bile derin bir bilgi seviyesi gerektirmektedir. Eser; bugüne kadar okunamayan, yanlış okunan kelimeler de dâhil olmak üzere bir yazma eser üzerinde nasıl çalışılması gerektiğine dair yeni araştırmacılara kılavuzluk edecek mahiyettedir. Ayrıca, yazma eserlerde doğru okumanın nasıl yapıldığına en iyi örneklerden biridir. Eserde bulunan *az bilinen veya bilinmeyen yer isimleri, resimler, haritalar, gravürler* yalnız Türkologlar için değil, muhtelif sahalar için de önem arz etmektedir.

Şekil 1. Esere ait kapak resmi

